

mondhatni 24 órás szolgálatban tartja magát. „Nagyon közel lakom. Ha bármi van, akkor rögtön itt vagyok. Ez részben jó, részben nem annyira. Így ugyanis sokszor nem tudom elengedni a dolgokat. Hogyha azt szeretnénk, hogy a családnk egy-két hétig csak magában legyen, akkor el kell utaznunk, máskülönben biztosan bejövök a Kristóf Házba”. László szerint három nő határozta meg őt leginkább az életben: az édesanyja, a felesége és a lánya. Azt mondja, hogy a lánya egy csoda, ő a család szíve. Azzal, ahogyan viselkedik, ahogyan másokhoz fordul - elvarázsolja a környezetét. „Különleges képességű ő is, akárcsak az itt lévők mind. Sokat megyek a lányommal. Ha munka után a feleségem még az óvodában van, és nem tud vele foglalkozni, akkor jön velem. Boltba, ügyeket intézni, mindenhová. Nagyon türelmes. Órákat képes várni mellettem és viselni a dolgokat. Rengetegszer előfordult már, hogy éppen végiggondoltam volna a következő lépést és ő rákérdezett pontosan arra, ahová készültünk volna. Mintha kiolvasta volna a gondolataimat, hihetetlen!”

A különleges képesség szerinte nem ritka a fiatalok között. Megemlíti két halmozottan sérült fiút is, akik mindketten tavaly hunytak el. Egyikük, egész nap a kanapén ült. Nehezen tudott bekapcsolódni a különböző tevékenységekbe, de azért jól érezte magát a közösségben. Általában ebéd után is a kanapén ült mozdulatlanul. Csak akkor jött izgalomba és kezdett el mosolyogni, ha hozták a másik fiút, Bencét. „Észrevettük, hogy alig fér a bőrébe, a következő pillanatban pedig már láttuk is, hogy jön az autó. Ők már néhány száz méterről kommunikáltak egymással. Egészen elképesztő volt!”

Hét éve működik már az intézmény, nem volt mindig könnyű az élet, sokszor el is fáradt, de az is főleg az olyan helyzetekben fordult elő, amikor valamit helyre kellett rakni. „Nem vagyok az a típus, aki azt mondja, hogy márpedig ez van és fogd be a szádat. Befeszülök az olyan helyzetekben, amikor nem lehet más megoldást találni. Igyekszem azt elérni, hogy leüljünk és beszéljük meg a gondokat. Sokszor tapasztaltam már azt, hogyha egy másik ember felé nyitottan és mosolyogva fordulok, akkor ő már nagy valószínűséggel nem fog belém rúgni. Nyilván én is megtapasztaltam már rossz dolgokat. Olyankor kicsit furcsán érzem magam, hiszen teljesen jó szándékkal kezdek el valamit és mégis bántóan állnak hozzá. Nem jók ezek a helyzetek. Most azt igyekszem megtanulni, hogy nem lehet mindenkinek megfelelni. Nem olyan könnyű ez, sokat küzdök még ezzel.”

Ahogyan küzd az elismerésekkel is. Nemrég a fia benevezett egy tehetségprogramba, amelyben kellett írni egy motivációs levelet. A fiú az apját jelölte meg példaképként. „Egy kicsit már kényelmetlenül is éreztem magam azzal kapcsolatban, ahogyan leírt néhány dolgot. Persze ez nagyon megtisztelő, de zavarba ejtő is. Ha nézem az életemet, akkor elmondhatom, hogy nagyon sok ajándékot élek meg. Mondhatnám persze azt, hogy milyen rossz, mert korán meghalt az apukám. Ez egyébként igaz. Viszont a másik oldalról nézve egy hatalmas családban nőhettem fel, ahol nagyon sok szeretet vett körül. Közben olyan példákat láthattam magam előtt, mint az édesanyám, vagy a testvéreim, amely példák az egész életemet meghatározták. Bár én nem csináltam semmi nagy dolgot. Csak tettem, amit kell. Ennél sokkal nagyobb lépések is vannak az életben. Például, ha valaki egy nagyon nehéz helyzetből indulva, önmagát legyőzve jut el valahová. Ezzel ellentétben én csak mentem végig a magam útján, ahogyan kellett.”

2017.

FARKAS ISTVÁN

SZEREPEKET JÁTSZUNK

„...a mi célunk az volt, hogy közös munka során ráébredjünk: külön-külön mindenki csupán egy csonka kirakós játék darabja, amiben minden egyes furcsa alakú darabnak életfontosságú szerepe lehet. Minden darabnak más girbegurba alakzathoz kell illeszkednie, hogy a végén jelentéssel bíró képet kapjunk.”
(Peter Brook: Időfonalak)

Nem találkoztunk még. Az Örs vezér téren a csömöri HÉV végállomásánál beszéltük meg a találkozást. Bár már tíz perce megérkeztem, a körülmények miatt mégis sikerült egy percet késnem. Öten-hatan álldogáltak, várakoztak a pálya végénél, az ütközőknél. Fel sem merült bennem, hogy nem fogom megismerni, bár semmit sem tudtam róla. Ott volt. Nézelődött, majd ránézett az órára és elővette a mobilját. Ott álltam három lépésre előtte. Telefonált. Nem vettem fel – hiszen engem hívott, hogy ott van és nyugodtan vár rám –, mert a telefonom otthon maradt. Felnézett és

bizonytalanul elmosolyodott. István – kérdezte? Éva – kérdeztem vissza? Aztán a hideg szél ellenére leültünk a parkban. Az egész város ott dübörgött körülöttünk, de nem volt jelentősége. Volt ott egy madár is. Peckesen sétálgatott hosszú fekete farkával. Ez is kétlábú – mondtam -, de valahogy könnyebben mozog a levegőben. Beszélni akartunk valamiről, amit mindketten fontosnak gondolunk.

Nem ismerjük egymást, így egy kicsit messzebbről kell indítanom - kezdte. 18 évesen egyházi iskolában érettségiztem, a Svetits-ben, Debrecenben. A családban is komoly vallásos nevelést kaptam. Apám tanár volt és u.n. vasárnapi keresztény. Akkor még nem értettem ezt a fogalmat, mert hiszen mindenki ilyen volt körülöttem. Egyszerűen katolikusok voltak. Egy tanárembernek akkoriban ez sem volt könnyű. Mégis. Valahogy feltűnt, hogy a hétköznapi és a vasárnap meglehetősen különböznek egymástól. Miért nincs sok közül egymáshoz? Ez volt az induló kérdésem. És akkor egy pillanatra a jelen: 5 gyerekünk van, három fiú két leány, és még mind otthon vannak. Nem unatkozom. Még mindig nem. És kis kert, és ...

1980-ban találkoztam Várnai Lacival. Majd Dombi Zsuzsival és Jánossal. Akkor indult el valami egészen más az életemben. Kemény, éjszakába nyúló beszélgetések, viták a KIO alapján a csoportban és otthon a szülőkkel. Ez egy hősi korszak volt. Kemény következetesség Dombiék részéről és olyan harcos értelmezési viták, amik aztán ellenállást váltottak ki bennem. Nem érttem a szeretetparancs és a már-már szinte viták a vita kedvéért összhangját. A szavankénti elemzés módszeréről is ellentmondásosan vélekedtünk, de azért csináltuk szorgalmasan. Ez az alaposág nekem sokat segít a bibliai történetek mostani színpadra „élesztésénél”.

Aztán Pestre kerültem és mintegy ellenhatásként nővérem által a Katona Pista vezette karizmatikusok közé keveredtem. Ez a ló másik oldala volt számomra. Itt az ájtatosság volt az, ami ellenállást váltott ki bennem. De nem szeretném lebecsülni, amit ők adni tudtak, és amit képviselnek. Van, akit ez lendít előre, így tud dolgozni, így kerül kapcsolatba a saját „nagy Én”-jével (Barcza Barnát idézve). Nekem ez a kirándulás arra volt jó, hogy lássam, én nem így építkezem, muszáj a fejem felől megközelíteni a dolgokat, hogy elérjenek a lelkemig és beépüljenek. Nem minősítem, hiszen ugyanarra vagyunk hívva, nagy alázattal csak azt mondom, hálás vagyok, hogy itt is szerezhettem tapasztalatot. Ezzel ráébredhettem, hogy milyen úton keresgéljek tovább, hogy vagyok képes fejlődni. Nem mondhatom meg, hogy másnak mi a jó, vagy mi a következő lépés, Isten is hagy minket mindenféle utakon bókászni, megvárja a jó pillanatot, és akkor ragad galléron. Ha egy kicsit is bölcsőbb lettem, az abból áll, hogy mindenféle utakat és utasokat

tisztelek, és hálás vagyok, ha közreműködhetek – ezzel a képpel élve – más utasok segítségével. Így működik a „kirakós játék”.

Így aztán vagy 25 évvel ezelőtt visszatértem a Bokorba, pontosan Halásztelken Ferencziék közössége fogadott be. A csoport magja azóta is együtt van, csak ez idő szerint Káposztásmegyeren találkozunk Erdélyi Klárinál. Nálunk az a szokás, hogy két évente „vezetőt váltunk”, azaz bizalmat szavazunk valakinek, hogy más is érezze a vezetés felelősségét és nehézségeit, és talán egyfajta naprakész felkészültséget szerezzen. Talán mi ketten egy ágban is vagyunk, nem gondolod? Persze ez csak a fővonal, hogy az alapokat, az alapjaimat tisztázzuk. Ide tartozik talán, amit mindenképpen meg akarok említeni a sok lelki gyakorlat Bulkai Margittal, Barcza Barnával, Kovács Lacival, Gromon Bandival, Király Nácival. Ez nagyon sokat jelentett a csoportnak, mert egyenként mind más-más látást közvetítettek, azt, amiben nagyon jók voltak, bennünk pedig éppen hiány és így nagy befogadó készség volt rájuk. Életem egy meghatározó élménye volt egy bibliodráma csoportban való részvétel, amire – jó érzéssel – egy közösségbeli testvérem vett rá, s ami sikeresen átsegített egy érzelmi holtpontra. Nincs megírva, ha a szűk ösvényt választjuk is, nem lesznek rajta akadályok, vagy keresztbe dőltek fák. De eszközt is kapunk, amivel győzhetjük, vagy legalább átmászhatunk rajta... És ha annyi erőnk sincs, hogy felemeljük a fejünket és észrevegyük az eszközt, akkor van ember, aki odarángál bennünket és ráirányítja a szemünket. Na, ezért fantasztikus a mi közösségünk! – ez nem a reklám helye, csak neked mondom. A bibliodráma az ember egész kreativitására, testi-lelki-szellemi képességeire (gesztus, mimika, hang, mozgás, képzelőerő, játékoság, érzelem-értelem...) épít, ezeket egyre jobban kibontakoztatva közelíti a Biblia teljes emberi valónkat megszólító képeihez, szimbólumaihoz, jeleneteihez, eseményeihez. A bibliodráma csoport tagjai nemcsak az elvi meggyőződés, hanem a gyakorlati átélés szintjén is részesévé válnak a Biblia képeinek, szimbólumainak, eseményeinek.

A dráma a múlthoz nem csupán az élet értelmét, célját, a szenvedést, a halált, az önfeláldozó szeretetet és az ez ellen feszülő erők titkait feszegető, ezeket átélő és megmutató **passió- és misztériumjátékok** révén kapcsolódik, hanem még inkább az Isten és ember közös történetének az Isten emberkereső és az ember istenkereső drámájának bemutatásán keresztül., de itt a bibliai történetek a dráma alapja. A „szereplők” átveszik az eredeti történet szereplőinek helyzetét és minimális külső eszközökkel igyekeznek átélni és bemutatni a történet mély jelentését. Mi az értelme? A bibliodráma csoport úgy működik, hogy a csoport minden tagja szerepet választ a kijelölt bibliai történetben - kivétel a vezető. A bibliai alak bőrébe

bújva a szavakon túl megértheti, átélheti a szereplők tetteinek mozgatórugóit, belső indítékait, lelki mozgását és a saját életének rezdüléseit is ezen keresztül. Felfedezheti mi a közös emberi a történet bemutatja helyzetet keresztül. Mit mozdít meg bennem? Mitől rokon vagy éppen ellentétes az érzés, amit kelt bennem? Honnan jön? Tudod olyan ez, mint a Bokor csoporttalálkozón a körbeimádkozás egy evangéliumi részlet alapján. A bibliai rész dramatikus eljátszása után itt is körben ülünk, ebből merít a kör. A fej és a szív is rögzíti a történéseket. A többlet talán annyi a dramatikus eljátszásban, hogy itt a szokásoson kívül lehetőségek, sőt ajánlottak szándékos, éppen a szokásostól eltérő gesztusok, hangok, esetleg színek, öltözékek használata éppen a jobb megközelítés és átélés érdekében. Nemcsak fejmunka folyik. Az előadás után körben, sorban visszajelzés: mit jelentett számomra a látott, a hallott, az átélt és mi a véleményem a látottakról, hallottakról.

Tudod, évek óta töröm a fejemet, hogyan lehetne bevinni a formát a Bokor csoportmunkájába. Biztosan tudom, hogy igen jelentős lenne a hatása nemcsak a csoport belső összetartására, hanem az Evangéliumok KIO alapú mélyebb átélése miatt is. Most, hétvégén volt az első kísérletünk. Bibliodráma alapokon 2000-ben létrehoztunk egy úgynevezett playback színházat (Meglepetés színház), amelynek társulatát hívta meg Melindának közössége Pécsre. Az előadás nyitott volt, tehát rajtuk kívül bárki érdeklődő részt vehetett (az általuk szervezett Melius-esték keretein belül hirdették meg). Mivel a színház eleme az interaktivitás – a közönség bevonása: történetválasztás, szereplők kiválasztása, visszajelzés lehetőségén keresztül – ezért úgy véltem, meg tudtuk mutatni, hogy szolgálhatja a bibliai történetek dramatikus megelevenítése a befogadást, mit tud hozzátenni ahhoz, amit a Bokor egyébként nagyon jól csinál. Az a tapasztalatom, hogy az így „eljátszott” részlet, történet sokkal mélyebben bevésődik, mintha csak véleményeket cserélünk vele kapcsolatban. Mintha maradna valamiféle „íz” utána, amire később is emlékezni lehet. Ott marad benn. Nem törlődik más tapasztalatok alapján, mint ahogy általában történik. Maga a Bokor-alapú csoportmunka is ilyen, de kisebb a veszélye a sablonossá válásnak. Valódi él-mény lehet, egy élő valami, ami, ha tovább táplálják életben marad. Egy kapott szerep egy mélységet nyit meg bennem és ebben a mélységben valami jobban benyomódik, mélyebb benyomás lesz. A Bokor sok szabad lehetőséget megnyitott a lelki élet számára, de a csoportmunkában valójában csak az elmével dolgozik. Az életben viszont nemcsak az észre van szükség. Ott minden gesztus, mosoly, elkomorodás, hangsúly, kézmozdulat jelentőséggel bír. A csoporttalálkozó egy védett környezet, ahol éppen azért kell a mélyére menni a dolgoknak, mert kinn nem lehet. Mélye viszont nemcsak az észnek van, sőt. Egy mozdulat, egy arcrezdülés, egy hanghatás sokkal

kifejezőbb lehet, mint egy át nem élt fogalom vagy szó. Mindenre együtt van szükség, egymással összhangban és ezt lehet egy csoportmunkában gyakorolni. A saját Bokor csoportunkban persze időnként kísérleteztem már a módszerrel. Szerencsére lélekben fiatalok vagyunk, ha korban már nem is. Ha az alap, a KIO megmarad, nem látom be miért ne lehetne kísérletezni a módszer hatékonyságával. Emlékszem mit jelentett nekem ez a módszer, a bibliodráma, amikor életem egyik mélypontján találkoztam vele. Egyszerűen kirángatott belőle. Igen. Az talán probléma, hogy a módszer végül is egy szakma, amit iskolában, jó pénzért tanítanak – ez utóbbi volt az akadály, hogy megszerezsem a képesítést – és végzettséggel lehetne igazán használni. Az a tapasztalatom, hogy bizonyos korlátokkal bár, de lehetne a közösségeinkben alkalmazni a jézusi történetek dramatikus feldolgozását.

Egy idő után, bizonyára te is megtapasztaltad, megjelenik egy igény arra, hogy amit valaki kap, azt átadja. Ugye milyen ismerős ez is. „Menjetekek és hirdessétek...”. Ezzel is próbálkoztunk a férjemen még a kezdetekben, amikor egy Bokor gyermekcsoportot vezettünk, de aztán beindult a mi „gyárunk” is és egy idő után nem maradt energiánk a sajátunkon kívül más gyerekekre. Javasoltuk nekik, hogy keressenek – a szülők segítségével – csoportot, ami megfelel az akkor már kamaszodó gyerekek igényeinek. Ez a tény. Azóta van, aki ténylegesen Bokor közösségbe tartozik, van, aki pillanatnyilag nem is keresi ezt a lehetőséget, és olyan is, aki a mai napig próbálja megtalálni a magát. Tehát papírforma szerint nem voltunk túl sikeresek... Persze a színház ezt nem pótolja. Ott a lelkiismeret-furdalás. De beláttuk: azt kell tenni, amire képesek, alkalmasak vagyunk. A többi ügyis illúzió. Visszatérve. Kivittük az utcára a módszert. Ezzel „halászkunk” – Istennek. Talán. Aprópénzszerűen hirdetni, amit kaptunk, értünk: a tapasztalatot, amire képesek vagyunk. És minél hitelesebben. És akkor pár év tapasztalat után, és persze nővérem kérésére a karizmatikusoknál alkalmazva előjött a kérdés: a Bokorban miért nem? Tovább kell adni, amit kaptunk. Van egy jól bevált, mondhatnám ősi csoportozási forma a Bokorban. Kaptunk egy módszert, ami bevált, hiszen minden hónapban van előadás és hallgatóság. Miért nem lehet gazdagítani vele a Bokor csoportmunkáját? Nyilván lehet. A hét végén megpróbáljuk.

És akkor valamit még az előadásokról. Teljesen amatőr – egyetlen hivatalos színésszel. Ez nem baj, hiszen az amatőr szóban benne van: szereti, amit csinál. Playback elemekkel dolgozik. A néző jelenetet kér és kijelöli még azt is, hogy a csoportból ki, a jelenet melyik szereplőjét játssza. Pár perc előkészület után – esetleg szokatlan kérés esetén a rész pontosítása: mi a számára a jelenetben a lényeges, pár díszlet, jelmez, ruhadarab – megjelenik ott és úgy a jelenet, ahogy a csoport át tudja

élni és át tudja adni. Néha nagyon nehéz helyzetek adódnak, hiszen nemcsak az Új-, de az Ószövetség is a repertoár része. Na, képzelheted! Nagyon benne kell élni a világában. Ez az öregebbeknek már jól megy, de a fiatalokat segíteni kell. Itt sem tudok mást mondani: az alap ugyanaz, mint a Bokorban. Minden vallás minden szent szövege alapvetően az emberről magáról szól. Nem a körülményekről, nem a korról, nem is a kultúráról, nem az erkölcsről, bár persze mindezekről is, hiszen valakiknek szól, de alapvetően az emberben belül folyó folyamatokról, erőkről: háborúkról, megbékélésről, küzdelmekről, úttévesztésről, félrevezetésről, elalvásról, felébredésről, vagyis Isten kísérletéről. Gyönyörű ebben részt venni – és részt adni. És ugyanakkor az egész mögött, felett, alatt, vagyis körülötte, ott van a megtartó, a 25 éve együtt dolgozó 8 fős Bokor csoport. Az összetétel hol bővül, hol fogy, de az jellemző, hogy nem sikerül fiatalokat megtartani. Annyira egy nyelven beszélünk már és annyira értjük egymást „félszavakból” is, hogy ez és maga a Bokor hozzáállása a vallási kérdésekhez egy újnak, fiatalnak érthetetlen és riasztó. Nem járta még végig azt az utat, amit mi együtt végigjártunk. Más kell neki – gondolja – és elmegy. Nem vallásos pedig éppen a vallási alap miatt nem jön. Nem látja még azt a csöbröt, aminek először üressé, befogadóvá kell válnia, hogy megtelhessen. Nagyon fájdalmas és nehéz kérdés. Mert ha nem sikerül átadni, akkor szépen „eltemetjük egymást” – ahogy Gyurka bácsi mondta. Igen, a fiatalok szeretnek egymás között lenni. Ez nem is baj. Néha azonban lehet, sőt kell egy-egy öreget hívni, aki, ha valami megakadt, továbblöki – erőt ad, átsegít – a szekeret.

Ha egyszer majd megnyílik a lehetőség, hogy kérdést tegyek fel odafenn, megkérdezem, hogy miért voltak életemben a vargabetűk? Persze lehet, hogy akkor már nem is kell kérdezni, hiszen látni fogom. De, hát nézd ezeket a gyönyörű fákat itt körülöttünk. Ezek sem nőttek egyenesen. Minden águk csupa elágazás, csupa eltérés: a feltételek és lehetőségek kísérletei. Talán nincs is egyenes vonal a természetben. Talán csak lehetőség van, amit vagy betölt valami, ami él, vagy nem. Ha betölti, akkor a kísérlet sikerült, ha nem, akkor a kísérlet előről kezdődik egy más szereplővel.

Közben egyszer megszólalt a mobil is. De hát ebben élünk. Ezek azok a körülmények, amikkel együtt kell a kísérletben részt venni. Igen, talán egy barlangban valahol a trópusokon, vagy a Himalája déli lejtőin könnyebb. Itt ez van. Férj, család, szülők, 5 gyerek, kert, körös-körül emberek nyitott vagy éppen zárt tenyérrel, kérve vagy éppen adva, nyitott szívvel *egy girbegurba alakzathoz illeszkedve* – ahogy P. Brook mondja. És ez az a művészet, amit át kellene adni azoknak, akik kérik, mert üresek és éheznek és szomjaznak rá.

A beszélgetésen részt vett Bognár Éva

VINCZE ENDRE

"FÉNYESEBB A KARDNÁL A LÁNC"

– 3. –

Esettanulmány a katonai szolgálat megtagadásáról

Nem keresztény források

Szókratész

Az erőszakmentesség gondolata gyakran felfedezhető a nem keresztény indíttatású, sőt a nem keresztény gondolkodók írásaiban is. Kitérő példa erre Szókratész gondolatvilága, aki nemcsak szavakban, de tetteiben is vállalta az evangéliumi szelídség életelvét annak következményeivel együtt, amely végül is az igaz próféták sorsára juttatta őt.

Az alábbiakban két szemelvényt idézek, az egyiket Viz László regényes feldolgozásából, a másikat Platón válogatott tanulmányaiból.

Viz László: "Szókratész utolsó levele" regény a börtönben kivégzésére várakozó öreg filozófus önmagát és tetteit értékelő visszaemlékezéseiről szól, levélformában elbeszélve, amelyet naplószerűen ír barátjához Thesszaloszhoz a megszokott szókratészi stílusban, felemlítve régi vitákat, személyeket, történeteket.

Periklész alatt, az athéni pestisjárvány évében Kritónt, öreg barátját demarchosnak választották, aki a sztratégosztól parancsot kapott az ügyben eljárni.

-Tudod, mivel bízott meg a sztratégosz? - kérdezte Kriton. Hogy válogassuk szét a népet, s a pestises rabszolgákat a Külső- Kerameikoszba kell kísérni, ott a temető mellett kivégezni és elégetni. Szókratész meglepődésére így folytatta: Én a közigazgatásra tettem esküt és nem a mézárásra. Az a katonák dolga! - aztán csaknem kiáltva mondta: Mondd meg, Szókratész, mit tehetsz?!

Alárendeltje vagyok, engedelmességgel tartozom neki! Ez a törvény! Nyugodt lelkiismerettel hányassam kardélre őket? Mert rabszolgák és mert beléjük ütött a dögvész? Mi az, hogy rabszolga valaki? Mi? Vagy engedjem, hogy tovább hurcolják a nyavalyát és fertőződjék meg az egész város?

Kritón töprengésének többféle olvasata lehetséges. Nyilván nem a feladat, mint elvégzendő munka elől menekül, hanem a "mészárlást" nem veszi be a gyomra. A szabadok-rabszolgák megkülönböztetés is mesterkéltnek tűnik számára, noha bizonyára haszonélvezi a maga szabad állapotát, s házanépének is vannak rabszolga tagjai, akik a ház körüli munkákat látják el, de személyi méltóságát és önbecsülését veszítené el, ha gyilkossá válna. "Katonák dolga ez!" -